

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Ամեն տարի, Հոկտեմբեր ամսուան 2-րդ Շաբաթ օրը (*այս տարի 13 Հոկտեմբերին*) Հայ Եկեղեցին ու ժողովուրդը, Հայաստանի մէջ թէ՛ Սփիւռքի տարածքին, առանձնակի սիրով եւ հանդիսութեամբ կը տօնախմբէ իր պատմութեան ընթացքին առանձնայատուկ դեր եւ որոշադրիչ նշանակութիւն ունեցած անձերու յիշատակը, զանոնք ամփոփելով «**ՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐ**» խորիմաստ անունին տակ: Օրուան տօնին ամբողջական անունն է. «**Տօն մեր սուրբ թարգմանիչ վարդապետներու՝ Մեսրոպի (Մաշտոց), Եղիշէի, Մովսէս Բերթրոյի (Խորենացի), Դաւիթ Անյաղթ Փիլիսոփայի, Գրիգոր Նարեկացիի, Ներսէս Կլայեցիի (Շնորհալի), Ներսէս Լամբրոնացիի եւ այլ սուրբ վարդապետներու**»:

Սուրբ Մեսրոպ-Մաշտոզ-Կիւրի, Օշական, Արմենիա

Պարզ հայացք մը բաւարար է նկատելու համար, որ օրը կը ներառնէ 5-12-րդ դարերու Հայոց պատմութեան ամենանշանակալից անձերու կարեւոր մէկ մասը եւ չմոռնալու համար ուրիշներուն, ունի «**եւ այլ սուրբ վարդապետներու**» յաւելումը: Ու այդ չմոռցուածներուն մէջ կարելի է ընդունիլ բազմաթիւ անձեր, որոնցմէ կ'արժէ յիշել քանի մը անուններ. **Մահակ Պարթեւ Կաթողիկոս**՝ (5-րդ դ.) հովանաւորն ու աջակիցը մեծն Մեսրոպի, **Կորին Վարդապետ**՝ (5-րդ դ.) աշակերտ եւ կենսագիր Մեսրոպի, **Եզնիկ Կողբացի**՝ 5-րդ դարու իմաստասէր աստուածաբան, **Փավստոս Բիզանդ** ու **Ղազար Փարպեցի**՝ (5-րդ դ.)

պատմիչներ հայոց, **Անանիա Շիրակացի**՝ (7-րդ դ.) գիտնական ու մաթեմատիկոս, **Յովհան Օձնեցի** աստուածաբան կաթողիկոս (8-րդ դ.), **Յովհան Որոտնեցի** ու **Գրիգոր Տաթևացի** (14-15-րդ դդ.) եւ բնականաբար բազում ուրիշներ: Հետեւաբար ամեն տարի Հոկտեմբերի 2-րդ Շաբաթ օրը՝ տօնն է Հայոց գրերու գիտին ու հայ դպրութեան, հայ թարգմանական եւ ինքնուրոյն գրականութեան, Հայոց աստուածաբանութեան, պատմագրութեան, գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան ու երաժշտութեան, այլ խօսքով համապարփակ ու բազմիմաստ արտայայտութեամբ՝ **Հայ Մշակոյթի**:

Die Erfindung des Alphabets, Wandteppich, St. Etschmiadzin

Այս պատճառով Հոկտեմբեր ամիսը հռչակուած է Հայ Մշակոյթի ամիս: Այս ամսուան ընթացքին Հայաստանի մէջ, բայց նաեւ Սփիւռքի այլեւայլ գաղութներուն մէջ, կը կազմակերպուին այլազան ձեռնարկներ, գրական երեկոններ: Գերմանիոյ մեր համայնքներուն մէջ եւս կը կազմակերպուին ձեռնարկներ Թարգմանչաց տօնակատարութեան շրջանակներու մէջ: Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան Մշակութային Յանձնախումբն եւս իր ձեռնարկները կը կազմակերպէ ընդհանրապէս Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին. Բեռլինի մէջ տեղի ունեցող այս լաւագոյնս կազմակերպուած ձեռնարկները նոյնպէս նուիրուած են Հայ Մշակոյթին եւ նպատակ ունին մեր հնագոյն եւ հարուստ մշակոյթը ներկայացնելու առաջին հերթին գերման հանրութեան*:

Տօնը կը կոչուի «**Սրբոց Թարգմանչաց**», քանի որ Հայոց նոր, հայագիր ու հայակերտ մշակոյթը իր ծնունդը, իր սկզբնաւորութիւնը կ'առնէ Աստուածաշունչ Սուրբ Մատեանի

թարգմանութեամբ, եւ վերոյիշեալ սուրբ վարդապետներու փաղանգը եղած է ամէն բանէ առաջ Աստուծոյ սրբազնասուրբ խօսքին թարգմանն ու մեկնիչը: Հայերէն առաջին նախադասութիւնը, որ գրուեցաւ ու կարդացուեցաւ մեր նախնեաց քաղցրախօսիկ Գրաբար լեզուով, կը պատգամէ. **«Ճանաչել զիմաստութիւնն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»**, այսինքն՝ **«Ճանաչել (ըմբռնել) իմաստութիւնն ու խրատը, իմանալ (հասկնալ) հանճարի խօսքերը»** (Առակ. Ա 2): Այս նշանաբանով ու աստուածային պատգամով գործեցին մեր բոլոր մեծերը, եւ անոնցմէ իրաքանչիւրը իրապէս ու գործնապէս դարձաւ թարգմանն ու մեկնիչը **«հանճարի խօսքերուն»**, ուսուցանողն ու տարածողը **«իմաստութեան ու խրատի»**:

Fragment aus einer armenischen Handschrift

Սուրբն Մեսրոպ Մաշտոց ու Մահակ Պարթեւ եւ անոնց աշակերտները եղան թարգմանն ու ուսուցիչը Աստուածախօս Սուրբ Մատեանի եւ անոնց շնորհիւ հայը կրցաւ, ինչպէս ընդունուած է ըսել, **«զԱստուած հայերէն խօսեցնել»**, հայ մարդը սկսաւ հայերէն աղօթել: Միաժամանակ **«Մրրոց Թարգմանչաց»** շնորհիւ հայը սկսաւ գրել, կարդալ ու մտածել հայերէն:

Ու այդ տառերով ու անոնցմէ կազմուած բառերով հայ մեծերը բացին դռներն երկնքի ու իմաստութեան, պեղեցին հիմքերը պատմութեան ու մարդկային յիշողութեան, երկնեցին գործեր գրականութեան ու երաժշտութեան: Եւ Մովսէս Խորենացին՝ պատմահայրը հայոց, բարբառեց. **«Չի թէպէտ մենք փոքր ազգ ենք, թիով շատ նուազ եւ զօրութեամբ տկար. եւ շատ անգամներ ուրիշ թագաւորութիւններու կողմէ նուաճուած, սակայն մեր աշխարհի մէջ ալ քաջութեան շատ գործեր կան կատարուած՝ արժանի գրուելու եւ յիշատակութեան»** (Պատմութիւն Հայոց):

Երբ ուշադրութեամբ կը կարդանք Աստուածաշունչ Մատեանը, կը տեսնենք, որ Աստուած երբեմն ուղղակի միջամտած է հրէութեան կեանքէն ներս: Այդ միջամտութիւններուն կամ յայտնութիւններուն մեծագոյնը կամ հիմնականը Սինա լեռան վրայ Տասնաբանեայ պատուիրաններուն, ուրիշ խօսքով Օրէնքին շնորհումն էր Մովսէսին եւ անոր միջոցաւ հրեայ ժողովուրդին: Եւ այդ աստուածապարգեւ պատուիրաններուն կամ օրէնքին հնազանդութեամբ ու կատարմամբ հրեայ ժողովուրդը դիմացաւ ու պայքարեցաւ պատմութեան հոլովոյթներուն մէջ եւ կը շարունակէ իր յաւիտենական երթը:

Gründung der Mutterkirche St. Etschmiadzin, Andranik Khatchatryan, 13 Jahre

Երբ ծանօթանանք Հայոց պատմութեան, պիտի յայտնաբերենք, որ Աստուած գոնէ երկիցս ուղղակի դերակատարութիւն ստանձնած է մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս: Առաջինը՝ Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորչի լոյս տեսիլքով, երբ (301 թ.) Քրիստոս իջաւ Հայաստան՝ ի դաշտն Այրարատեան եւ ուրուագծեց Հայ Եկեղեցոյ Մայր Տաճարի՝ Սուրբ Էջմիածնի հիմքերը: Եւ երկրորդը՝ Սուրբն Մեսրոպ Մաշտոցի տեսիլքով, երբ (405 թ.) Աստուծոյ կողմէ անոր շնորհուեցաւ

Այս սքանչելի երկու դեպքերը մեզի կը պատգամեն, որ Հայ ժողովուրդը պատմութեան ընթացքին ունեցած է եւ այսօր ալ ունի երկու նուիրական ու աստուածապարգեւ սրբութիւններ՝ **Հայաստանեայց Առաքելական մեր մայր Եկեղեցին** եւ **կատարելագոյն Այբուբենը Հայոց**, որոնց ամուր փարած եւ որոնց շնորհիւ ան գոյատեւած է պատմութեան քառուղիներուն մէջ եւ կրնայ շարունակել իր ներկայութիւնը այս աշխարհին վրայ եւ ըլլալ մասնակիցը հանուր մարդկութեան յաւիտենական երթին:

* * *

**** Առաջնորդարանի Մշակութային Յանձնախումբի կազմակերպած ձեռնարկները կը կոչուին Հայ Մշակոյթի օրեր: Այս տարուան ձեռնարկներուն բացումը տեղի պիտի ունենայ Թարգմանչաց օրը, 13 Հոկտեմբեր 2007-ին, ժամը 19.30-ին, Domforum-ին մէջ, եզակի եւ սքանչելի համերգով մը: Բազմաբնոյթ յայտագրով ունկնդիրներուն պիտի ներկայանայ Երեւանի Կոմիտասի անուան քառեակը: Յուսամ շատեր կը օգտագործեն այս առիթը՝ ներկայ ըլլալու այս համերգին եւ ըմբռնելու քառեակի հոգեզմայլ կատարումները:***

Armenische Chatschkare (Kreuzstein), St. Etschmiadzin

DIE HEILIGEN ÜBERSETZER

Alljährlich, am zweiten Samstag im Oktober (*in diesem Jahr am 13. Oktober*), feiern die Armenier und die Armenische Kirche in Armenien sowie in der Diaspora ein Ereignis, das für ihre Geschichte eine besondere und entscheidende Rolle gespielt hat. Mit großer Feierlichkeit gedenken sie unter dem Begriff „**Heilige Übersetzer**“ all derer, die einen bedeutsamen Beitrag geleistet haben. Der vollständige Name dieses Festes lautet: „**Fest der heiligen Lehrer (Vartabed) und Übersetzer, wie: Mesrop (gen. Maschtoz), Jeghisché, Movses der Dichter (von Khoren), Davit der unbesiegbare Philosoph, Grigor von Narek, Nerses von Kela (gen. Schnorhali), Nerses von Lambron und andere heilige Lehrer**“.

Goldenes Alphabet, St. Etschmiadzin

Ein kurzer Blick auf diese Namen macht uns deutlich, dass dieses Fest einen Teil der bedeutsamsten gelehrten Persönlichkeiten der armenischen Geschichte des 5. bis 12. Jahrhunderts einschließt. Die Namensliste schließt mit dem allgemeinen Zusatz „**und andere heilige Lehrer**“, damit auch die anderen nicht in Vergessenheit geraten. Unter diesen könnte man eine Anzahl von Persönlichkeiten zählen, wie z.B. den **Katholikos Sahak Partev** (5. Jh.), Unterstützer und Helfer Mesrops, den **Vartabed Koryün** (5. Jh.), Schüler und Biograph Mesrops, **Yesnik von Koghb**, ein Denker und Theologe des 5. Jh., **Pavstos Bysant** und **Ghasar von Parpi** (5. Jh.), zwei armenischer Historiker, **Ananiya von Schirak** (7. Jh.), Wissenschaftler und Mathematiker, den **Katholikos** und **Theologe Hovhan von Odzun** (8. Jh.), **Hovhan von Vorod** und **Grigor von Tatev** (14.-15. Jh.) und viele andere. Folglich, bei diesem alljährlichen Fest am 2. Samstag im Oktober feiern wir das Fest der Erschaffung der armenischen

Buchstaben, der armenischen Literatur sowie ins Armenische übersetzte Literatur, der armenischen Theologie, der Geschichtsschreibung, der Wissenschaft, der Philosophie und der Musik, also in anderen Worten: **Es ist das Fest der armenischen Kultur.**

Die Gruft mit dem Grabstein von Mesrop Maschtoz, Oshakan, Armenien

Aus diesem Grund wurde der Oktober als der Monat der armenischen Kultur erklärt. In diesem Monat finden in der Republik Armenien, aber auch in vielen Ländern der armenischen Diaspora, unterschiedliche Veranstaltungen, literarische Abende statt. Auch in unseren Gemeinden in Deutschland werden Veranstaltungen zu diesem Anlass organisiert. Seit Jahren organisiert der Kulturausschuss der Diözese der Armenischen Kirche seine Veranstaltungen hauptsächlich im Oktober.

Diese gut organisierten und besuchten Veranstaltungen, die in Köln stattfinden, sind der armenischen Kultur gewidmet und haben das Ziel, unsere reiche Kultur dem deutschen Publikum bekannt zu machen*.

Das Fest wird „**Fest der Heiligen Übersetzer**“ genannt, weil die neue armenische Kultur in ihren Anfängen mit der Übersetzung der Heiligen Schrift geboren und für die o. g. heiligen Lehrer in

erster Linie die Übersetzung und Auslegung des Wort Gottes ihr höchstes Gebot wurde. Der erste armenische Satz, der in unserer klagvollen alt-armenischen Sprache (Grabar) geschrieben und gelesen wurde, befiehlt uns „*zu lernen Weisheit und Zucht und zu verstehen verständige Rede*“, das heißt, „*die Weisheit und Zucht zu lernen und die gedankenvollen Worte zu verstehen*“ (Sprüche 1,2). Unsere Ältesten haben in diesem göttlichen Auftrag gewirkt und jeder einzelne von ihnen wurde wahrhaftig und tatkräftig ein Übersetzer und Ausleger der „*gedankenvollen Worte*“ sowie ein Lehrer und Verbreiter der „*Weisheit und Zucht*“.

Der Hauptaltar von St. Etschmiadzin

Die Heiligen Mesrop Maschtoz und Sahak Partev und ihre Schüler wurden die Übersetzer und Lehrer des Wort Gottes und es ist ihnen zu verdanken, dass wir „*Gott in armenischer Sprache sprechen lassen*“ können. Der Armenier begann, armenisch zu beten. Gleichzeitig durch die „*Heiligen Übersetzer*“ begann der Armenier armenisch zu schreiben, zu lesen und zu denken.

Durch die Erschaffung der Buchstaben und die mit ihnen geformten Worte öffneten uns die armenischen Ältesten die Tore des Himmels und der Weisheit. Sie legten die Grundlagen für Geschichte und die menschlichen Erinnerung, und sie schufen literarische und musikalische Werke. Movses von Khoren, der Vater der armenischen Geschichtsschreiber schrieb: „*Obwohl wir ein kleines Volk sind, gering an der Zahl, schwach in der Kraft, und mehrmals von anderen Königsreichen erobert, wurden auch in unserem Lande nennenswerte und erinnerungswürdige Heldentaten vollbracht*“ (Geschichte der Armenier).

Wenn wir die Bibel aufmerksam lesen, bemerken wir, dass Gott manchmal unmittelbar im Leben der Hebräer wirkte. Seine grundlegendste Offenbarung war die Übergabe der Zehn Gebote an Moses auf dem Berg Sinai und damit die Übergabe des Gesetzes an das jüdische Volk. Das Befolgen dieses Gesetzes machte es dem jüdischen Volk in seiner Geschichte möglich, Verfolgungen und Kämpfen standzuhalten.

Mutterkirche St. Etschmiadzin

Machen wir uns mit der armenischen Geschichte vertraut, so stellen wir fest, dass Gott wenigstens zweimal im Leben des armenischen Volkes unmittelbar wirkte. Erstens: **Das Erscheinen Christi in der Vision von Gregor dem Erleuchter im Jahre 301, in der Christus selbst den Grundriss für die armenische Mutterkirche St. Etschmiadzin vorgab.** Zweitens: **Die Erfindung des Alphabets im Jahre 405 durch den Hl. Mesrop Maschtoz, dem Gott in einer Vision die 36 Buchstaben zeigte,** so wie uns sein Schüler und Biograph, Gorjün, bezeugt.

Durch diese zwei wunderbaren Ereignisse bekamen wir *die Mutterkirche St. Etschmiadzin* und *das armenische Alphabet* als Geschenke des Himmels. Sie *waren* und *sind* bestimmend für die Geschichte und den Bestand des armenischen Volkes. Sie sind göttliche Gaben, an denen das armenische Volk in der Vergangenheit festhielt und auch heute festhalten soll, um seine Existenz

und seinen Platz in der Geschichte der Menschheit zu bewahren und an dem Fortgang und der Gestaltung dieser Geschichte teilzunehmen.

Mesrop Maschtoz Denkmal vor Matenadaran, Yerevan

* * *